

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата економічних наук, доцента **ШЕВЧЕНКО Наталії Юріївни**
на дисертацію **СУММАРА Дмитра Володимировича** на тему:
**«Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств
в умовах економічних викликів»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

За результатами аналізу дисертації Д. В. Суммара, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження основних результатів проведеного наукового дослідження, можна сформулювати відповідні висновки щодо актуальності теми, рівня обґрунтованості й достовірності наукових положень і висновків, наукової новизни одержаних результатів, повноти їх відображення в опублікованих наукових працях, а також визначити значущість дослідження з огляду на сучасні потреби економічної науки.

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт. Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств є однією з ключових передумов стабільного функціонування аграрного сектору економіки України, який відіграє важливу роль у формуванні ВВП, забезпеченні продовольчої безпеки держави та розвитку експортного потенціалу. В умовах сучасних економічних викликів, зокрема воєнного стану, інфляційних процесів, обмеженого доступу до фінансових ресурсів, порушення логістичних ланцюгів та нестабільності фінансових ринків, питання ефективного фінансового забезпечення набуває особливої актуальності.

Агропромислові підприємства функціонують в умовах високої залежності від зовнішніх факторів, таких як природно-кліматичні умови, сезонність виробництва та коливання цін на аграрну продукцію. Це зумовлює потребу у формуванні надійної системи фінансового забезпечення, яка б включала достатній обсяг інвестиційних ресурсів, доступ до кредитування, ефективне використання власного капіталу та залучення державної підтримки.

Сучасні економічні виклики також загострюють проблему дефіциту обігових коштів, підвищення вартості кредитних ресурсів та зниження інвестиційної привабливості агропромислових підприємств. У зв'язку з цим особливої значущості набуває пошук нових підходів до формування фінансових ресурсів, удосконалення механізмів державного регулювання та впровадження сучасних фінансових інструментів.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України в межах теми

«Фінансова стратегія сталого розвитку економіки України: інструменти, ризики та механізми адаптації» (державний реєстраційний номер 0125U003409).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Аналіз матеріалів дисертації Д. В. Суммара, а також інших наукових матеріалів, поданих здобувачем разом із дисертацією, свідчить про належний рівень обґрунтованості отриманих результатів, високий рівень якості сформульованих висновків і практичних рекомендацій. Це є наслідком застосування коректного методологічного інструментарію та широкої джерельної бази, використаної в процесі проведення дослідження.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням загально-наукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу, синтезу, порівняння, системного підходу, економіко-статистичних методів та узагальнення. Це дозволило комплексно оцінити сучасний стан фінансового забезпечення агропромислових підприємств та виявити основні проблеми їх розвитку в умовах економічних викликів.

Сформульовані рекомендації мають практичну спрямованість і ґрунтуються на реальних умовах функціонування агропромислового сектору України. Вони є логічним продовженням проведеного аналізу та відповідають сучасним тенденціям розвитку аграрної економіки.

Загалом ступінь обґрунтованості наукових положень є високим, а їх достовірність підтверджується цілісністю дослідження, коректністю використаних методів та узгодженістю отриманих результатів. Дисертація Д. В. Суммара є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням. Представлені в ній наукові положення, висновки та практичні рекомендації характеризуються належним рівнем достовірності та обґрунтованості.

Новизна наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За результатами аналізу дисертації Д. В. Суммара можна констатувати, що отримані результати дослідження характеризуються належним рівнем наукової новизни. Вона полягає у подальшому розвитку та обґрунтуванні теоретико-методичних підходів до формування й удосконалення фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження, що виносяться на захист і відображають його наукову новизну, полягають у такому:

Удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання фінансового забезпечення агропромислових підприємств із застосуванням сценарного моделювання, орієнтованого на прогностичні умови розвитку галузі, що забезпечує можливість ідентифікації закономірностей коливань ліквідності, рентабельності та ефективності використання активів, а також обґрунтування потенційних фінансових ризиків і стратегічних напрямів підвищення фінансової стійкості підприємств;

– механізм фінансового забезпечення агропромислових підприємств шляхом інтеграції сучасних цифрових інструментів, ESG-підходів, комплексної оцінки ефективності фінансових потоків, управління ризиками та адаптації до сезонних та галузевих особливостей діяльності підприємств, що забезпечує підвищення їх фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та ефективності управління ресурсами;

– практичні підходи до оцінки джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств шляхом інтегрованого аналізу доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та фінансової стійкості підприємств, що забезпечує обґрунтовану основу для практичного підвищення ефективності фінансового управління та стабільності розвитку галузі.

Набув подальшого розвитку методичний підхід до оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, який, на відміну від існуючих, передбачає комплексне поєднання коефіцієнтного, ресурсного та ризик-орієнтованого аналізу шляхом формування системи взаємопов'язаних показників з урахуванням галузевої специфіки, економічних факторів та умов впливу воєнних дій, які в сукупності формують інтегральну модель оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств з урахуванням ризиків, котра доповнюється сценарним підходом, що ґрунтується на моделюванні альтернативних варіантів розвитку фінансового стану підприємств.

Отримані результати дослідження мають вагомое теоретичне та практичне значення, оскільки сприяють покращенню фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів.

Практичне значення результатів дослідження та їх впровадження. Практичні рекомендації щодо оцінки фінансового забезпечення агропромислових підприємств, зокрема методику інтегральної оцінки на основі розширеного виробничо-інтегрованого циклу, систему показників ідентифікації ризиків та визначення факторів впливу на фінансову стійкість підприємств, а також рекомендації щодо оптимізації структури джерел фінансування з урахуванням специфіки діяльності агропромислових підприємств в умовах

економічних викликів впроваджено у практичну діяльність Фермерського господарства «Початок.» (довідка № 23 від 08.05.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження в частині комплексного аналізу джерел фінансового забезпечення агропромислових підприємств, методичного підходу до оцінки їх фінансового стану із застосуванням коефіцієнтного, ресурсного, ризик-орієнтованого та сценарного аналізу, а також висновки щодо особливостей державної підтримки агропромислових підприємств в умовах макроекономічної нестабільності впроваджено у практичну діяльність АТ «Державний ощадний банк України» – Головне управління по м. Києву та Київській області (довідка № 47 від 09.09.2025 р.).

Окремі положення дисертації застосовуються у навчальному процесі кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Фінансовий менеджмент» для здобувачів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Загалом можна констатувати, що ступінь висвітлення результатів дисертації в наукових публікаціях є достатнім і відповідає вимогам до наукових досліджень даного рівня.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційного дослідження достатньою мірою висвітлено в наукових працях здобувача. Основні положення виконаного Д. В. Суммаром дослідження опубліковано у 10 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 5 тез наукових доповідей.

У публікаціях відображено ключові теоретичні підходи до фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, розкрито сучасні проблеми їх функціонування в умовах економічних викликів та обґрунтовано напрями удосконалення механізмів формування та використання фінансових ресурсів.

Опубліковані праці містять основні результати дослідження, зокрема щодо аналізу фінансового стану агропромислових підприємств, оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на їх розвиток, а також розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності фінансового забезпечення.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні результати проведеного дослідження, відповідають вимогам академічної доброчесності. У поданих матеріалах не виявлено

порушень, пов'язаних із академічним плагіатом, самоплагіатом, фабрикацією або фальсифікацією наукових результатів.

Дисертацію викладено державною мовою з дотриманням вимог сучасного наукового стилю. Робота має самостійний характер виконання, а виклад матеріалу є логічним, послідовним і структурованим відповідно до вимог до наукових досліджень.

Теоретичні положення дисертації базуються на опрацюванні широкого кола наукових джерел, при цьому коректно дотримано принципів цитування та посилання на використані джерела. Запозичені ідеї належним чином оформлені відповідно до встановлених вимог, що свідчить про дотримання автором норм академічної етики.

Отримані результати дослідження є оригінальними, обґрунтованими та логічно впливають із проведеного аналізу. Загалом дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності та може бути рекомендована до подальшого розгляду у встановленому порядку.

Текст дисертації вирізняється належною логічною побудовою, чіткістю формулювань та науковою коректністю викладення матеріалу. Робота загалом позбавлена істотних граматичних, орфографічних і стилістичних помилок, а також значних технічних недоліків, що свідчить про високий рівень її мовного та редакційного оформлення. Використання таблиць, рисунків та інших ілюстративних матеріалів сприяє кращому розкриттю змісту дослідження та підвищує наочність представлених наукових результатів.

Дискусійні положення й недоліки дисертації. У дисертації загалом на високому науковому рівні вирішено поставлені завдання, однак окремі положення мають дискусійний характер і потребують подальшого уточнення, зокрема:

1. Потребує більш глибокого опрацювання проблема адаптації зарубіжного досвіду фінансового забезпечення агропромислових підприємств до українських умов, а також посилення уваги до впливу довгострокових кризових факторів.

2. Також в дисертаційному дослідженні автор обмежив часовий діапазон аналізу періодом 2020–2024 рр., що дещо звужує можливості для виявлення довгострокових тенденцій розвитку агропромислових підприємств. Для підвищення обґрунтованості висновків доцільним було б розширити часові межі дослідження, включивши докризовий період, що дозволило б здійснити більш повне порівняння динаміки фінансового забезпечення та об'єктивніше оцінити вплив сучасних економічних викликів на діяльність підприємств агропромислового сектору.

Водночас зазначені зауваження не знижують загальної наукової цінності дисертаційного дослідження та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень.

Загальний висновок. Дисертація Д. В. Суммара на тему: «Фінансове забезпечення розвитку агропромислових підприємств в умовах економічних викликів» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має актуальне теоретичне та практичне значення для розвитку аграрного сектору економіки України.

У роботі комплексно досліджено теоретичні засади та практичні аспекти фінансового забезпечення розвитку агропромислових підприємств, проаналізовано сучасні економічні виклики та їх вплив на фінансову стійкість підприємств. Автором обґрунтовано напрями удосконалення механізмів формування та використання фінансових ресурсів з урахуванням сучасних умов господарювання.

Загалом дисертація відповідає встановленим вимогам, характеризується належним рівнем наукової новизни та практичної значущості.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, обґрунтованість отриманих результатів, їх теоретичну та практичну значущість, а також достатній рівень апробації і публікацій здобувача, дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Суммар Дмитро Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент Наталія ШЕВЧЕНКО